

MIDWOLDA – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

Het oorspronkelijke dorp Midwolda lag in een veengebied, ongeveer twee kilometer noordelijker dan het huidige dorp. Vanwege de veelvuldige overstromingen van de Dollard verplaatste men het dorp naar een hoger gelegen zandrug. In 1994 deed het Biologisch Archeologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen opgravingen op de restanten van het vroegere kerkhof. Onderzoek wees uit dat er een grote romaanse kerk heeft gestaan. Het was de gemeenschappelijke kerk van Midwolda en Midwolder Hamrik, het latere Nieuwolda. Dit aan Johannes de Doper gewijde gebouw, stamde uit de 12e eeuw. Met zijn 62 meter overtrof de lengte hiervan zelfs die van de Martinikerk in de stad Groningen. Het gebouw werd omringd door vier torens, twee in het westfront en twee naast het koor. Toen het dorp in de late middeleeuwen zuidwaarts was verplaatst, bleef de 'Ol Kerke' nog lange tijd op de oude plaats in gebruik. In de zeventiende eeuw kreeg ook zij echter natte voeten, en in 1667 stortte een van de torens in. De sloop van de kerk zou tot in het tweede kwart van de achttiende eeuw op zich laten wachten. In de eerste helft van de achttiende eeuw werd in de verplaatste dorpskern een nieuwe kerk gebouwd, en daarbij werd – opnieuw – niet bezuinigd op de omvang.

Deze 'nieuwe kerk' is sinds 2014 eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken.

Bouwhistorie

Als eerste werd de toren opgericht, in 1708. Dit gebeurde 'ter vervanging van de vier torens, voorheen gestaan hebbende op de vier hoeken van de vervallende kruiskerk tusschen Midwolda en Nieuwolda als gemeenschappelyke tempel'. De toren bestaat uit een vierkante romp die overgaat in een achtzijdige bovenbouw tussen hoekvazen en een houten lantaarn. De kerk zelf verrees in 1738, op een brede rechthoekige plattegrond, voorzien van steunberen en spitsboogvensters in gotische trant. Volgens de inscriptie op de steen boven de toegang werd de kerk gebouwd 'ter eren Godes (...) door de edelen heer Johan Hora raadsheer der stadt Groningen etc. etc.'. Opdrachtgever Hora (1683-1744) was de eigenaar van de plaatselijke Ennemaborg. Ook wordt vermeld dat de kerk werd 'ingesegent den 26 october des selvigen jaars door ds. Wilhelmus Schortinghuis bedienaar des evangelies Jesu Christi ter deser plaatse. 1 Koningen 8 vs. 29 en 30'. In deze passage wordt ertoe opgeroepen om te horen 'naar het geroep en het gebed dat uw knecht heden voor uw aangezicht bidt, zodat uw ogen nacht en dag geopend zijn over dit huis'. De pinakeltjes op de vier hoeken van het dak zijn mogelijk een knipoog naar de vier torens van de monumentale voorganger.

Interieur

Het ruime interieur wordt gedekt door een houten tongewelf tussen vlakke zolderingen. De draagconstructie bestaat uit lange gebinten die rusten op beschilderde korbelen, in het midden gestut door twee houten zuilen en vier gietijzeren kolommen. Voor de sluitwand bevindt zich een sierlijke preekstoel in Lodewijk XIV-stijl, versierd met bladwerk en plantenmotieven. Tegen de zijwanden staan overhuifde herenbanken met de wapens van Johan Hora en Catharina Wolthers, waartussen zich over de volle breedte een doophek uitstrekt. Daarachter staat een forse uitschuifbare avondmaalstafel uit de zeventiende eeuw, die waarschijnlijk uit de voorganger is overgenomen. Voor de westwand bevindt zich een brede tribune met daarop een in 1770-72 door Albertus Antoni Hinsz gebouwd orgel, na dat van de Martinikerk in de stad Groningen het grootste van de provincie.

In de royale dooptuin ligt de grafzerk voor de in de gevelsteen genoemde ds. Schortinghuis. Hij was een van de voormannen van het zogenaamde piëtisme, een protestantse stroming die streefde naar een innerlijke verdieping van de geloofsbeleving, en de favoriet van collator Johan Hora. Schortinghuis legde in zijn preken sterk de nadruk op de nietigheid van de mens tegenover God. Beroemd werden zijn vijf nieten: 'Ik

wil niet, ik kan niet, ik weet niet, ik heb niet, ik deug niet'. In zijn grafdicht wordt hij geroemd als 'een pilaar van gods kerk een brandend (...), wiens flonkerstralen / eers weeners, doe midwoldaas zalen / verheugden, ja die van rondsom / was als een star int christendom'.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

© SOGK 2021, herziene versie